

Ramy kwalifikacji, ECTS i ECVET dla uczenia się przez całe życie

(fragment)

Ministerstwo Edukacji Narodowej
2019

Redakcja:
Ewa Chmielecka, Tomasz Saryusz-Wolski, Stanisław Sławiński, Wojciech Stęchły

Wydawca:
Punkt Koordynacyjny ds. Polskiej i Europejskiej Ramy Kwalifikacji
Ministerstwo Edukacji Narodowej
DEPARTAMENT STRATEGII, KWALIFIKACJI I KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO
al. J. Ch. Szucha 25, 00-918 Warszawa

Publikacja została zrealizowana przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus+. Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów i Komisja Europejska oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej nie ponoszą odpowiedzialności za jej zawartość merytoryczną.

PUBLIKACJA BEZPŁATNA

Publikacja dostępna w Internecie <https://prk.men.gov.pl/>

Wzór cytowania:
Chmielecka, E., Saryusz-Wolski, T., Sławiński, S., Stęchły, W. (red.) (2019) *Ramy kwalifikacji, ECTS i ECVET dla uczenia się przez całe życie*. Warszawa: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

ISBN - 978-83-953769-5-5

Łamanie komputerowe i druk:
Drukarnia Biały Kruk

Szanowni Państwo,

z wielką przyjemnością oddajemy w Państwa ręce unikalną publikację poświęconą wykorzystaniu Polskiej i Europejskiej Ramy Kwalifikacji oraz europejskiego systemu transferu i akumulacji osiągnięć ECTS, a także europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym ECVET w kontekście uczenia się przez całe życie.

Zgodnie z Zaleceniem Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2017 r. (2017/C 189/03) celem działalności punktów koordynacyjnych w państwach członkowskich jest rozpowszechnianie wiedzy na temat Europejskiej Ramy Kwalifikacji i krajowych ram kwalifikacji oraz promowanie powiązań między systemami gromadzenia i przenoszenia osiągnięć a krajowymi ramami kwalifikacji. Liczymy, że niniejsza publikacja przyczyni się do realizacji tych celów.

Dziękujemy Zespołowi Redakcyjnemu za przygotowanie koncepcji publikacji, zaangażowanie i cenne uwagi do artykułów, dziękujemy także Autorom za wkład w przygotowanie opracowania.

Wyrażamy nadzieję, iż publikacja okaże się cennym źródłem informacji, będzie przybliżać i porządkować istotne zagadnienia w tym obszarze, zwiększy zainteresowanie tematyką, a także stanowić będzie przyczynek do dyskusji oraz implementacji rozwiązań w praktyce.

Publikacja powstała dzięki współfinansowaniu ze środków Unii Europejskiej w ramach programu Erasmus+.

Zapraszamy do lektury!

Punkt Koordynacyjny ds. Polskiej i Europejskiej Ramy Kwalifikacji
Ministerstwo Edukacji Narodowej

Warszawa, wrzesień 2019 r.

Spis treści

Wprowadzenie	7
I. Zintegrowany System Kwalifikacji jako zbiór narzędzi kształtujących krajową politykę na rzecz uczenia się przez całe życie w sposób sprzężony z europejską strategią w tym obszarze	9
II. Znaczenie Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji i Polskiej Ramy Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie	36
III. Porównywanie kwalifikacji z wykorzystaniem Europejskiej Ramy Kwalifikacji i krajowych ram kwalifikacji	51
IV. Doświadczenia w zakresie opisywania kwalifikacji spoza systemów oświaty oraz szkolnictwa wyższego i nauki oraz włączania ich do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji	67
V. System ECTS w polskim szkolnictwie wyższym	83
VI. Wykorzystanie ECTS do przenoszenia osiągnięć dla mobilności studentów – praktyczne doświadczenia polskich uczelni	101
VII. Zakres stosowania ECVET w Polsce na tle rozwiązań i praktyk w Unii Europejskiej.	109
Bibliografia	130
Akty prawa krajowego i europejskiego	134

link do całości publikacji dostępnej na stronie:
<https://depot.ceon.pl/handle/123456789/17858>

https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/17858/Chmielecka%2cSaryusz-Wolski%2c%20S%2c%20c5%82awi%2c%20c5%84ski%2c%20St%2c%20c4%99ch%2c%20c5%82y%20%28red.%29_Ramy%20Kwalifikacji%2c%20ECTS%2c%20ECVET%20dla%20LLL.pdf?sequence=1&isAllowed=y

V. System ECTS w polskim szkolnictwie wyższym¹²⁰

Ewa Chmielecka, Szkoła Główna Handlowa

1. Wprowadzenie do systemu ECTS: krótka historia, podstawowe elementy i ich definicje¹²¹

Europejski system transferu osiągnięć (European Credit Transfer System w skrócie ECTS) powstał w 1989 r. w ramach programu Erasmus początkowo tylko jako narzędzie przenoszenia osiągnięć uzyskanych przez studentów w trakcie studiów za granicą do osiągnięć gromadzonych w celu uzyskania dyplomu w uczelni macierzystej. System jest wspomniany w Deklaracji Bolońskiej z 1999 r., w której czytamy, że sygnatariusze Deklaracji zobowiązują się do ustanowienia systemu punktów¹²², takiego jak ECTS – jako środka promowania mobilności studentów. W kolejnych latach system ten zaczęto stosować nie tylko do transferu osiągnięć, lecz także do

ich akumulowania w ramach programów studiów, prowadzonych przez macierzystą uczelnię studenta¹²³. Tutaj ECTS wspomaga opracowywanie, opisywanie i realizację programów studiów, a także umożliwia połączenie efektów różnych rodzajów uczenia się w perspektywie uczenia się przez całe życie. Oczywiście, nadal ułatwia mobilność studentów poprzez uproszczenie procesu uznawania efektów uczenia się i okresów studiów. ECTS może być stosowany w odniesieniu do wszystkich form organizacyjnych kształcenia (kształcenie zorganizowane w uczelni, szkolenia w miejscu pracy, kształcenie na odległość), różnego statusu studentów (studenci

¹²⁰ Podstawowym źródłem informacji zawartych w tym rozdziale jest „Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS” (FRSE, 2015). Terminologia użyta w tym rozdziale jest zgodna ze stosowaną w Przewodniku, w którym przyjęto, że należy zachować spójność z terminologią używaną w obowiązujących w Polsce uregulowaniach prawnych oraz wypracowaną w ramach tworzenia Polskiej Ramy Kwalifikacji i Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji. Mogą pojawić się niewielkie rozbieżności w porównaniu do terminologii stosowanej w Ustawie 2.0, nie mają one jednak wpływu na podstawowe znaczenia używanych tu terminów. W poniższym tekście wybrane zdania mogą stanowić cytaty, parafrazę lub skrót sformułowań z Przewodnika, nie są jednak oznaczone cudzysłowami i przypisami, ponieważ utrudniałoby to znacząco odbiór tekstu przez czytelnika.

¹²¹ Przytaczane z „Przewodnika dla użytkownika ECTS”, FRSE 2015.

¹²² Inaczej zwane także „punktami zaliczeniowymi ECTS”.

¹²³ W toku wdrażania systemu ECTS w Polsce jego nazwa podlegała wielu zmianom. Wynikało to zarówno ze zmieniających się funkcji systemu, jak i jego rozumienia przez użytkowników. Dziś rozumiemy, że jest to „credit system” czyli „system przenoszenia osiągnięć” a jednym z jego elementów są „credit points” czyli „punkty zaliczeniowe ECTS”. Zaś nazwa „credit” odpowiada „osiągnięciu”. Po rozszerzeniu funkcji ECTS o akumulację osiągnięć zmieniono pierwotną nazwę systemu na *European Credit Transfer and Accumulation System* pozostawiając akronim ECTS bez zmian. Nota bene pierwszy akronim brzmiał ECCTS - *European Community Credit Transfer System*, ale to było jeszcze przed 1993 rokiem.

studiów stacjonarnych i niestacjonarnych) oraz różnych form kształcenia: formalnego i pozaformalnego oraz nieformalnego uczenia się.

W 1999 r. ECTS został wskazany w Deklaracji Bolońskiej jako jedno z narzędzi harmonizacji systemów szkolnictwa wyższego w krajach uczestniczących w procesie bolońskim i kluczowy element Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (EOSW). ECTS wprowadzono jako krajowy system akumulowania i przenoszenia osiągnięć w większości państw należących do Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. W innych regionach świata ECTS jest coraz szerzej wykorzystywany przez instytucje lub z powodzeniem współdziała z lokalnymi systemami akumulowania i przenoszenia osiągnięć funkcjonujących na podstawie porównywalnych zasad, odgrywając tym samym ważną rolę w ogólnoświatowym systemie edukacji.

W Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego ECTS zwiększa przejrzystość i czytelność procesu kształcenia i dlatego pełni ważną rolę w stymulowaniu zmian i modernizacji kształcenia. Wdrożenie ECTS wspiera także przechodzenie uczelni od podejścia ukierunkowanego na nauczyciela i nauczanie do podejścia zorientowanego na studenta i proces uczenia się. Kształcenie zorientowane na studenta uznaje się za podstawową zasadę Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, zaś punktacja ECTS ma być jego sprawnym narzędziem.

Dzięki wykorzystaniu efektów uczenia się i nakładu pracy na etapie opracowywania i realizacji programu studiów ECTS sprawia, że student znajduje się w centrum procesu dydaktycznego. Ponadto stosowa-

nie punktów zaliczeniowych ECTS ułatwia tworzenie i dokumentowanie elastycznych i zindywidualizowanych ścieżek kształcenia, zapewniając studentom większą niezależność i zwiększając ich odpowiedzialność za własne wykształcenie.

Ze względu na podejście oparte na efektach uczenia się stosowanie systemu ECTS służy również innym celom Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego:

- ułatwia uznawanie dotychczasowego uczenia się i efektów uczenia się uzyskanych w wyniku doświadczenia oraz stanowi zachętę do zdobywania wyższego poziomu wykształcenia i szerszego udziału w uczeniu się przez całe życie;
- tworzy silniejsze powiązania między programami kształcenia a wymogami społecznymi oraz wzmacnia interakcje ze wszystkimi interesariuszami, w tym światem pracy i całym społeczeństwem;
- ułatwia mobilność wewnętrzną w obrębie danej instytucji edukacyjnej lub danego kraju, pomiędzy różnymi instytucjami, krajami oraz sektorami edukacji i środowiskami edukacyjnymi (np. pomiędzy kształceniem formalnym, pozaformalnym i nieformalnym uczeniem się, w tym w miejscu pracy).

Podstawowym źródłem informacji o systemie ECTS są przewodniki dla użytkowników systemu ECTS (*ECTS Users Guide*). Pierwszy z nich opublikowany został w 2005 r. po konferencji w Bergen. W ramach monitoringu wdrażania narzędzi procesu bolońskiego i tworzenia się Europejskiego Obszaru Szkolnictwa

Wyższego badano m.in. wdrażanie i użytkowanie systemu ECTS w krajach, które w procesie uczestniczyły. Wnioski z tych badań spowodowały rewizje i uzupełnienia systemu, które opublikowano w kolejnych edycjach przewodników w roku 2009 (po konferencji w Bukareszcie) i 2015 (po konferencji w Erywaniu). Te korekty nie zmieniły zasadniczo systemu ECTS lecz przede wszystkim aktualizowały jego stosowanie w związku z wprowadzaniem w życie innych elementów procesu bolońskiego, na przykład ram kwalifikacji.

Za „Przewodnikiem dla użytkowników systemu ECTS” z 2015 roku tak zdefiniować można jego podstawowe elementy:

ECTS to zorientowany na studenta system przenoszenia i akumulowania osiągnięć oparty na zasadzie przejrzystości procesów uczenia się, nauczania i oceniania. Jego celem jest ułatwienie planowania, realizacji i oceny programów studiów oraz mobilności studentów poprzez uznawanie osiągnięć w uczeniu się, nadawanych kwalifikacji oraz okresów uczenia się.

Punkty zaliczeniowe ECTS obrazują ilość uczenia się mierzoną nakładem pracy studenta, potrzebną do osiągnięcia założonych efektów kształcenia. 60 punktów zaliczeniowych ECTS odpowiada efektom uczenia się i powiązanemu z nimi nakładowi pracy w pełnym roku akademickim lub w równoważnym okresie, zwykle obejmującym kilka modułów/przedmiotów, do których przypisuje się punkty (na podstawie efektów uczenia się i nakładu pracy). Punkty zaliczeniowe ECTS na ogół wyraża się w liczbach całkowitych.

Efekty uczenia się (kształcenia) określają to, co dana osoba wie, rozumie i potrafi wykonać po zakończeniu procesu uczenia się. Osiągnięte efekty uczenia się należy oceniać za pomocą procedur opartych na konkretnie określonych i przejrzystych kryteriach. Efekty uczenia się przypisuje się poszczególnym komponentom edukacyjnym (modułom, przedmiotom) i programom jako całości. Wykorzystuje się je także w europejskich i krajowych ramach kwalifikacji w celu opisanego poziomu nadawanych kwalifikacji. Punkty ECTS przypisywane komponentom edukacyjnym powinny odzwierciedlać nakład pracy osoby uczącej się potrzebny do osiągnięcia założonych w nich efektów uczenia się.

Nakład pracy oznacza szacowany czas, jakiego studenci potrzebują przeciętnie do ukończenia wszystkich zajęć edukacyjnych (wykładów, seminariów, projektów, laboratoriów, praktyk) i do pracy samodzielnej, w celu osiągnięcia zakładanych efektów uczenia się w warunkach kształcenia formalnego na studiach stacjonarnych. Przypisanie 60 punktów zaliczeniowych nakładowi pracy związanemu z pełnym wymiarem godzin w trakcie jednego roku akademickiego jest często przyjmowane jako zasada w regulacjach krajowych. W większości przypadków nakład pracy studenta waha się od 1500 do 1800 godzin w roku akademickim, co oznacza, że jeden punkt ECTS odpowiada 25–30 godzinom pracy. Jest to typowy (przeciętny) nakład pracy, natomiast rzeczywisty czas potrzebny do osiągnięcia efektów uczenia się może być różny w przypadku poszczególnych studentów.

Przypisywanie punktów zaliczeniowych ECTS polega na przyporządkowaniu liczby punktów ECTS kwalifikacjom, programom studiów lub pojedynczym komponentom edukacyjnym (modułom, przedmiotom). Punkty zaliczeniowe ECTS są przypisywane pełnym kwalifikacjom lub programom kształcenia zgodnie z przepisami krajowymi (patrz punkt tego rozdziału mówiący o stosownych regulacjach prawnych w Polsce) lub praktyką krajową. Punkty przypisuje się komponentom edukacyjnym, takim jak przedmioty, prace dyplomowe, nauka w miejscu pracy i praktyki, przy czym za podstawę uznaje się przypisanie 60 punktów ECTS do pełnego roku akademickiego i, odpowiednio, 30 pkt semestrowi. Liczba przypisanych punktów ECTS jest zależna od nakładu pracy niezbędnego do osiągnięcia zakładanych efektów uczenia się dla każdego komponentu edukacyjnego lub odpowiednio całego programu studiów.

Przyznawanie punktów zaliczeniowych ECTS oznacza formalne przyznanie studentom punktów ECTS przypisanych do poszczególnych kwalifikacji (dyplomów) lub komponentów edukacyjnych (modułów, przedmiotów). Organy krajowe powinny wskazać, które instytucje mają prawo do przyznawania punktów zaliczeniowych ECTS. Punkty są przyznawane poszczególnym studentom po zakończeniu przez nich wymaganego procesu uczenia się i sprawdzeniu, czy osiągnęli założone efekty uczenia się, co jest potwierdzone odpowiednią oceną. Jeżeli studenci (lub inne osoby uczące się) osiągnęli efekty uczenia się w ramach innych formalnych,

pozaformalnych lub nieformalnych warunków uczenia się lub innych ram czasowych, to punkty zaliczeniowe ECTS mogą im zostać przyznane po przeprowadzeniu walidacji efektów uczenia się.

Akumulowanie osiągnięć to gromadzenie osiągnięć wraz z przypisanymi im punktami zaliczeniowymi ECTS. Akumulowanie osiągnięć następuje w wyniku pozytywnej weryfikacji osiągnięcia przez studenta efektów kształcenia przypisanych poszczególnym komponentom edukacyjnym, niezależnie od warunków (kształcenie formalne, pozaformalne, nieformalne uczenie się) i czasu uczenia się. Student (osoba ucząca się) może gromadzić punkty zaliczeniowe ECTS w celu:

- uzyskania kwalifikacji zgodnie z wymaganiami instytucji nadającej daną kwalifikację;
- dokumentowania osiągnięć osobistych na potrzeby uczenia się przez całe życie.

Przenoszenie osiągnięć polega na przyznawaniu studentowi (osobie uczącej się) punktów zaliczeniowych ECTS w celu umożliwienia mu gromadzenia osiągnięć i uzyskania kwalifikacji. Punkty zaliczeniowe ECTS przyznane studentom w jednym programie studiów w danej instytucji można przenosić i gromadzić w celu nadania im innej kwalifikacji w tej samej lub innej instytucji. Przenoszenie osiągnięć ma kluczowe znaczenie dla mobilności studentów. Uczelnie i wydziały mogą zawierać porozumienia zapewniające automatyczne przenoszenie osiągnięć (bez potrzeby sprawdzania osiągnięcia efektów kształcenia).

2. System ECTS w przepisach prawa w Polsce

W Polsce system ECTS wprowadzony został w dniu 1 stycznia 2007 r. na mocy Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 3 października 2006 r. rozwijającego zasady zawarte w Ustawie „Prawo o szkolnictwie wyższym” z dnia 27 lipca 2005 r.

Najnowsze zasady stosowania systemu ECTS w polskim szkolnictwie wyższym wynikają z tzw. Ustawy 2.0 czyli Ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z dnia 20 lipca 2018 r. Co zapisano w Ustawie odnośnie punktacji ECTS?¹²⁴

W artykule 63. 1 rozstrzyga się o formie prowadzonych studiów i wyraźnie łączy się ją z odpowiednim przypisaniem punktacji ECTS do zajęć. Studia mogą być prowadzone w formie:

- studiów stacjonarnych, w których co najmniej połowa punktów ECTS objętych programem studiów jest uzyskiwana w ramach zajęć z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia i studentów;
- studiów niestacjonarnych wskazanych w uchwale senatu, w ramach których mniej niż połowa punktów ECTS objętych programem studiów może być uzyskiwana z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia i studentów.

Artykuł 64, p. 2 rozstrzyga sposób określenia profilu studiów, także wykorzystując w tym celu punktację ECTS. Studia są prowadzone na profilu:

- praktycznym, na którym ponad połowa punktów ECTS jest przypisana zajęciom kształtującym umiejętności praktyczne;
- ogólnoakademickim, na którym ponad połowa punktów ECTS jest przypisana zajęciom związanym z prowadzoną w uczelni działalnością naukową.

Artykuł 67 stwierdza z kolei, że studia są prowadzone na określonym kierunku, poziomie i profilu na podstawie programu studiów, który określa: efekty uczenia się (zgodnie z Ustawą o ZSK), opis procesu prowadzącego do uzyskania efektów uczenia się oraz liczbę punktów ECTS przypisanych do zajęć. Przy czym, zgodnie z rozwiązaniami stosowanymi w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego, punkty ECTS stanowią miarę średniego nakładu pracy studenta niezbędnego do uzyskania efektów uczenia się, co oznacza, że jeden punkt ECTS odpowiada 25–30 godzinom pracy studenta obejmującym zajęcia organizowane przez uczelnię oraz jego indywidualną pracę związaną z tymi zajęciami. Widzimy tu bezpośrednie odniesienie polskich przepisów do regulacji europejskich.

Z kolei artykuł 76, p. 1 łączy warunki ukończenia studiów i uzyskania dyplomu

¹²⁴ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. poz. 1668, z późn. zm.)

z poziomami Polskiej Ramy Kwalifikacji oraz uzyskaniem efektów uczenia się określonych w programie studiów, którym przypisano co najmniej:

- 180 punktów ECTS – w przypadku studiów pierwszego stopnia (6 poziom PRK),
- 90 punktów ECTS – w przypadku studiów drugiego stopnia (7 poziom PRK),
- 300 punktów ECTS – w przypadku jednolitych studiów magisterskich trwających 9 albo 10 semestrów (7 poziom PRK),
- 360 punktów ECTS – w przypadku jednolitych studiów magisterskich trwających 11 albo 12 semestrów (7 poziom PRK);

W artykułach związanych z prawami studenta stwierdza się (art. 85.1.), że student m.in. ma prawo do uzyskania przeniesienia

i uznania przyznanych mu już punktów ECTS, zwłaszcza w przypadku odbywania studiów według indywidualnej organizacji studiów, zmiany kierunku studiów, przeniesienia na studia stacjonarne albo niestacjonarne, itp.

Ustawa 2.0 przewiduje także wykorzystanie systemu ECTS do potwierdzania efektów uczenia się uzyskanych poza systemem studiów, choć w ograniczonym zakresie (patrz p. 6 niniejszego rozdziału).

Te ustawowe zasady dotyczące stosowania systemu ECTS są potwierdzane i rozwijane w niektórych rozporządzeniach MNiSW związanych z programami i procesem kształcenia oraz w standardach oceny jakości kształcenia Polskiej Komisji Akredytacyjnej.

3. Projektowanie programu studiów z wykorzystaniem punktacji ECTS i zapisów Polskiej Ramy Kwalifikacji

Użyteczność systemu ECTS dla mobilności studentów zostanie szczegółowo omówiona w rozdziale 6 niniejszej publikacji i jest w tym rozdziale pominięta. Poświęcony natomiast on będzie głównie użyteczności systemu ECTS dla tworzenia programów studiów (curricula), programów zajęć (sylabusy) oraz dla systemów zapewniania jakości kształcenia.

Przystępując do projektowania programu na kierunku studiów warto zapytać, jak oszacowano nakład pracy studenta, któremu podporządkowuje się 30 punktów ECTS na semestr i 60 na rok akademicki. Rachunek jest dość prosty. Jego założeniem jest, że student powinien na pracę związaną ze studiowaniem poświęcać przeciętnie ok. 8 godzin dziennie. Jeśli po-

święcać go będzie mniej – to marnuje czas przeznaczony na naukę, nie wspominając o pieniądzach (własnych lub podatnika), z których finansowana jest jego edukacja. Jeśli pracowałby więcej – działałoby się to z uszczerbkiem dla jego życia prywatnego, rozwijania indywidualnych zainteresowań, etc. Od studenta oczekuje się, że będzie pracował w wymiarze 60 punktów ECTS na rok, czyli wspomnianych już 1500 – 1800 godzin. Od uczelni zaś oczekuje się, że tak zaprojektuje programy studiów i programy zajęć, aby student nie pracował mniej, ale też i nie pracował więcej. Mówimy, rzecz jasna, o orientacyjnym szacunku przewidywanego nakładu pracy. Wiadomo, że ani konkretna osoba, ani przeważająca liczba osób nie będzie pracować dokładnie tylu

godzin w dniu, tygodniu, semestrze, ile jest przewidziane w systemie ECTS – choć w skali całych studiów szacunek może być dobrze dopasowany do nakładu pracy przeciętnego studenta.

A zatem: 8 godzin dziennie x 5 dni roboczych w tygodniu x 15 tygodni na semestr = 600 godzin na semestr, czyli 1200 godzin na rok. Do tego dochodzą sesje egzaminacyjne, czyli czas potrzebny na przygotowanie się do egzaminów i same egzaminy oraz inne formy zaliczeń. A także praktyki zawodowe, szkoły letnie czy zimowe, dodatkowe formy szkoleń. Można szacować, że to łącznie ok. 300 – 600 dodatkowych godzin nakładu pracy, co daje sumę ok. 1500 – 1800 godzin pracy rocznie, a więc postulowane 60 punktów ECTS w zależności od tego czy przelicznik nakładu pracy na 1 punkt wynosi 25 czy 30 godzin. Gwarantuje to także studentowi co najmniej 6 tygodni wakacji.

Taka kalkulacja dotyczy przeciętnego nakładu pracy studentów studiujących w formie stacjonarnej. W przypadku studentów niestacjonarnych, choć nakład pracy powinien być taki sam (skoro liczba punktów ECTS dla studiów stacjonarnych i niestacjonarnych jest taka sama), możemy się spodziewać nieco innych obliczeń - ze zmniejszoną liczbą godzin nauki w tygodniu roboczym, a za to ze zwiększonym wysiłkiem w weekendy oraz wakacje; ze zmniejszoną liczbą godzin pracy w bezpośrednim kontakcie z nauczycielem (tzw. godzin kontaktowych), na rzecz zwiększonej liczby godzin pracy własnej studenta.

Przy projektowaniu programu studiów system ECTS pozwala na przejrzyste okre-

ślenie struktury programu studiów poprzez przypisanie odpowiedniej ich liczby do wyróżnionych grup zajęć i w ten sposób uformowanie programu odpowiadającego poziomowi kształcenia, formie i profilowi studiów, zamierzeniom uczelni, potrzebom interesariuszy, kwalifikacjom kadry nauczającej i innym celom, przy jednoczesnym podporządkowaniu się przepisom prawa, o których była mowa powyżej. Pozwala także na oszacowanie, jaka część programu (liczona nakładem pracy studenta) poświęcona jest wiedzy teoretycznej i faktograficznej, jaka umiejętnościom, a jaka kształtowaniu kompetencji społecznych. Ich zbilansowanie i zrównoważenie powinno odpowiadać koncepcji programu, celom edukacyjnym, które uczelnia chce osiągnąć przez jego wdrożenie. Oczywiście, szacunki te są zgrubne, ponieważ nie sposób dokładnie wskazać, ile pracy student poświęci na poszczególne rodzaje efektów kształcenia, jednakże pozwalają one na trafniejsze określenie profilu merytorycznego programu. Pozwalają także na trafniejszą charakterystykę studiów I i II stopnia poprzez inne zbilansowanie typów przedmiotów, co pokazują przykłady przytoczone poniżej w tabelach.

System ułatwia także inne interwencje w program studiów. Przykładem takiej interwencji jest zalecenie, aby w programach studiów niehumanistycznych, co najmniej 5 punktów ECTS przeznaczone było na przedmioty humanistyczne, w domyśle realizujące zalecenia deskryptorów PRK dotyczące kompetencji społecznych 6 i 7 poziomu takich jak „zna i rozumie dylematy współczesnej cywilizacji”.

Przykłady projektowania programu studiów z wykorzystaniem systemu ECTS

Tabela 1. Ramowa struktura programu studiów dla wszystkich kierunków studiów w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie¹²⁵. Studia I stopnia (6 poziom PRK, licencjackie), stacjonarne, o profilu ogólnoakademickim.

Grupy przedmiotów	Punkty ECTS
Przedmioty podstawowe (obowiązkowe dla wszystkich studentów) (wśród nich znajdują się przedmioty z obszaru nauk humanistycznych za nie mniej niż 5 ECTS wymagane przez przepisy)	74 (5)
Przedmioty kierunkowe (obowiązkowe dla studentów danego kierunku studiów)	42
Przedmioty do wyboru (spośród wszystkich przedmiotów oferowanych na studiach I stopnia) (w tym z podanej listy przedmiotów związanych ze studiowanym kierunkiem)	29 (15)
Lektoraty z języków obcych	
Język I	10,5
Język II	10,5
Praktyka	3
Proseminarium z metodyki studiowania	1
Seminarium licencjackie	10
Ogółem	180

Opracowanie własne na podstawie „Studia pierwszego i drugiego stopnia w SGH. Programy kształcenia i plany studiów. Informator 2017/18, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2017”.

Uwaga: przedstawiona struktura programów studiów zgoda jest z przepisami prawa sprzed Ustawy 2.0. Jednakże rozwiązania dotyczące punktacji ECTS nie różnią się.

Tabela 2. Ramowa struktura programu studiów dla wszystkich kierunków studiów w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie¹²⁶: studia II stopnia (7 poziom PRK, magisterskie), stacjonarne o profilu ogólnoakademickim.

Grupy przedmiotów	Punkty ECTS
Przedmioty podstawowe (obowiązkowe dla wszystkich studentów)	9
Przedmioty kierunkowe (obowiązkowe dla studentów danego kierunku studiów)	49,5
Przedmioty do wyboru (spośród wszystkich przedmiotów oferowanych na studiach II stopnia) (w tym z podanej listy przedmiotów związanych ze studiowanym kierunkiem)	31 (15)

cd. tab ►

¹²⁵ Studia pierwszego i drugiego stopnia w SGH. Programy kształcenia i plany studiów. Informator 2017/18, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2017, s.17.

¹²⁶ Studia pierwszego i drugiego stopnia w SGH. Programy kształcenia i plany studiów. Informator 2017/18, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2017, s. 60.

Grupy przedmiotów	Punkty ECTS
Lektorat z języka obcego	10,5
Seminarium magisterskie	20
Ogółem	120

Opracowanie własne na podstawie: „Studia pierwszego i drugiego stopnia w SGH. Programy kształcenia i plany studiów. Informator 2017/18, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2017”.

Uwaga: przedstawiona struktura programów studiów oraz użyta terminologia zgoda jest z przepisami prawa sprzed Ustawy 2.0. Jednakże rozwiązania dotyczące punktacji ECTS nie różnią się.

Powyższe dwie tabele ilustrują wspólną strukturę wszystkich programów studiów oferowanych przez Szkołę Główną Handlową w Warszawie a określaną liczbą nakładu pracy studenta na poszczególne typy zajęć (niezależnie od ich specyficznej treści właściwej dla kierunków studiów). Widać, jak pomiędzy poziomem I i II studiów (poziom 6 PRK - licencjat i poziom 7 PRK - magister) zmieniają się proporcje nakładu pracy studenta na przedmioty podstawowe niezbędne każdemu absolwentowi studiów ekonomicznych: z ok. 40% całkowitego nakładu na studiach I stopnia do ok. 7% na studiach II stopnia oraz na przedmioty kierunkowe, właściwe dla wybranego kierunku studiów: z 23% na studiach I stopnia do ok. 42 % na studiach II stopnia. Z kolei

nakład pracy przewidziany na przedmioty do wyboru zwiększa się odpowiednio z ok. 16% na studiach licencjackich do 25% na studiach magisterskich. Odpowiada to konieczności opanowania na I stopniu studiów zaawansowanej wiedzy ogólnej stanowiącej fundament dyscypliny naukowej właściwej dla kierunku studiów oraz – na II stopniu studiów - koncentracji na zdobywaniu pogłębionej wiedzy specjalistycznej związanej z wybranym kierunkiem studiów. Oddaje to także wzrastająca zdolność studentów do samodzielnego studiowania i formowania indywidualnej ścieżki studiowania. Widać tu zatem wyraźną korelację pomiędzy zapisami charakterystyk poziomów 6 i 7 Polskiej Ramy Kwalifikacji a godzinami pracy studenta przeznaczonymi na ich realizację.

4. Projektowanie programów zajęć z wykorzystaniem punktacji ECTS

Przypisując punkty ECTS zajęciom należy brać pod uwagę wyłącznie związany z nimi nakład pracy studenta. Najczęstszym z popełnianych tu błędów jest łączywanie liczby punktów ECTS z liczbą godzin zajęć czy tzw. godzin kontaktowych. Punkty ECTS nie służą ocenie tego rodzaju. Liczba godzin zajęć znajduje swe odbicie w nakładzie

pracy nauczyciela – godzinach liczonych do pensum dydaktycznego i nie może być wprost łączona z nakładem pracy studenta, na który składa się, prócz godzin kontaktu z nauczycielem, praca własna studenta. W podanych poniżej krótkich przykładach obliczeń nakładu pracy studenta wyraźnie widać, że liczba punktów ECTS przypisanych

tradycyjnemu wykładowi z ćwiczeniami (z dużą liczbą godzin kontaktowych i podobną liczbą godzin pracy własnej studenta) oraz przypisanym zajęciom prowadzonym metodą „problem-based learning” (mała liczba godzin kontaktowych, duża liczba godzin pracy indywidualnej i zespołowej studentów) może być taka sama, ponieważ sumaryczna ocena nakładu pracy studenta jest zbliżona.

W „Stanowisku MNiSW w sprawie określania w programie studiów łącznej liczby punktów ECTS, jaką student musi uzyskać w ramach zajęć prowadzonych z bezpośrednim udziałem nauczycieli akademickich lub innych osób prowadzących zajęcia”¹²⁷ czytamy: „Nieuzasadnione jest automatyczne przeliczanie liczby godzin zajęć w ramach poszczególnych punktów ECTS poprzez przyjmowanie założenia uśredniającego, gdyż ustalenie tej liczby wymaga analizy programu studiów, zajęć w nim przewidzianych oraz zakładanego przez uczelnię udziału samodzielnej pracy studenta w ramach punktu ECTS w stosunku do łącznego nakładu pracy niezbędnego do osiągnięcia efektów uczenia się zakładanych dla określonych zajęć (lub grupy zajęć)”.

Innym częstym błędem jest wiązanie punktacji ECTS z „ważnością” merytoryczną zajęć dla programu studiów. W podanych poniżej krótkich przykładach widać, że liczba punktów ECTS przypisanych tradycyjnemu wykładowi z ćwiczeniami, istotnemu dla zrozumienia podstaw teoretycznych studiowanej dyscypliny i liczba

ECTS przypisanych lektoratowi języka obcego może być podobna, ponieważ w obydwu przypadkach podobny jest nakład pracy studenta.

Należy też zwrócić uwagę na to, że nie jest rzeczą możliwą (poza wyjątkowymi przypadkami) przypisanie nakładu pracy przynależnej do poszczególnych efektów uczenia się zdobywanych w trakcie zajęć. Sumowanie godzin pracy studenta odbywa się raczej poprzez przypisanie ich czynnościom wymaganym do zdobycia tych efektów, takich jak: uczestnictwo w zajęciach, lektury, przygotowanie prac przejściowych i inne.

Przykłady obliczeń punktacji ECTS dla rozmaitych zajęć przedstawione poniżej pokazują, co może składać się na nakład pracy studenta (lista przedstawionych aktywności studenta jest tu, z konieczności, bardzo krótka i niewyczerpująca). Warto także przypomnieć, że przypisanie do zajęć odpowiedniej liczby punktów ECTS nakłada na nauczyciela prowadzącego te zajęcia obowiązek egzekwowania takich efektów uczenia się, których zdobycie wymagało podanego nakładu pracy studenta. Nie nakładu mniejszego – bo wówczas i student, i nauczyciel popełniają nieuczciwość akceptując mniejszy wymiar pracy i efekty mizerniejsze niż założone. Mówiąc kolokwialnie, w takim przypadku student otrzyma dyplom, choć nie osiągnął pełnego zestawu efektów uczenia się przewidzianego w programie studiów. I nie więcej – bo studentów nie należy przeciążać pracą ponad zarysowaną miarę.

¹²⁷ <https://konstytucjadlanauki.gov.pl/stanowisko-w-sprawie-okreslania-w-programie-studiow-lacznej-liczby-punktow-ects>

Przykład 1: Tradycyjny wykład z dyscypliny podstawowej dla kierunku studiów z przewagą efektów z zakresu wiedzy, kończący się egzaminem pisemnym oraz ćwiczenia do tego wykładu. Wykład i ćwiczenia po 2 godziny lekcyjne 15 razy w semestrze.

Rodzaj czynności	Nakład pracy studenta – godziny kontaktowe	Nakład pracy studenta – praca własna
Uczestnictwo w wykładzie	30	
Konsultacje z wykładowcą / prowadzącym ćwiczenia	2	
Uczestnictwo w ćwiczeniach	30	
Przygotowanie się do ćwiczeń / zadania domowe		15
Przygotowanie pracy przejściowej na ćwiczenia		6
Przygotowanie się do egzaminu		35
Egzamin	2	
Ogółem	64	56

Ogółem: 120 godzin pracy studenta, czyli ok. 4 - 4,5 punktów ECTS.

Przykład 2: Seminarium z przedmiotu humanistycznego „do wyboru” z przewagą efektów z zakresu kompetencji społecznych. Studenci zobowiązani są do lektury podanych tekstów przed seminarium, aktywnej dyskusji w trakcie zajęć, wygłoszenia krótkiego referatu, napisania eseju semestralnego i jego obrony w trakcie egzaminu ustnego. Seminarium trwa 2 godziny lekcyjne, 15 razy w semestrze.

Rodzaj czynności	Nakład pracy studenta – godziny kontaktowe	Nakład pracy studenta – praca własna
Uczestnictwo w seminarium	30	
Konsultacje z wykładowcą / prowadzącym ćwiczenia	2	
Lektury tekstów na zajęcia (15x1)		15
Przygotowanie referatu		8
Napisanie eseju		12
Przygotowanie się do egzaminu		5
Egzamin	2	
Ogółem	34	40

Ogółem: 74 godzin pracy studenta, czyli ok. 2,5-3 punktów ECTS.

Przykład 3: Lektorat języka obcego - 2 godziny lekcyjne x 15 zajęć w semestrze. Przewaga efektów w zakresie umiejętności komunikacji. Udział w lektoracie wymaga lektury tekstów, rozwiązywania zadań/ćwiczeń domowych, przygotowania krótkiego referatu. Lektorat kończy się egzaminem pisemnym i ustnym.

Rodzaj czynności	Nakład pracy studenta – godziny kontaktowe	Nakład pracy studenta – praca własna
Uczestnictwo w lektoracie	30	
Konsultacje z wykładowcą / prowadzącym ćwiczenia	2	
Przygotowanie się do zajęć / prace domowe (15x4)		60
Przygotowanie referatu		4
Przygotowanie się do egzaminu		8
Egzamin	4	
Ogółem	36	72

Ogółem: 108 godzin pracy studenta, czyli ok. 4 punktów ECTS.

Przykład 4: Zajęcia z przedmiotu biznesowego z przewagą efektów uczenia się z zakresu umiejętności, prowadzone metodą projektową. Studenci po wykładzie wprowadzającym w tematykę i metodę zajęć samodzielnie rozwiązywali w grupach zadany problem konsultując rezultaty zdalnie z kolegami z uczelni zagranicznej a następnie (konferencja Skype) prezentując i dyskutując wyniki pracy.

Rodzaj czynności	Nakład pracy studenta – godziny kontaktowe	Nakład pracy studenta – praca własna
Uczestnictwo w wykładzie	8	
Wprowadzenie w metodę zajęć przez wykładowcę	2	
Konsultacje z wykładowcą / prowadzącym ćwiczenia	2	
Finalne prezentacje przygotowanych projektów	6	
Zdalne dyskusje z zagranicznymi studentami		10
Zbieranie materiałów, pisanie raportu, korekty i scalanie raportu		44
Przygotowywanie finalnej prezentacji oraz przygotowywanie się do prezentacji		10
Ogółem	18	64

Ogółem: 82 godzin pracy studenta, czyli ok. 3 punktów ECTS.